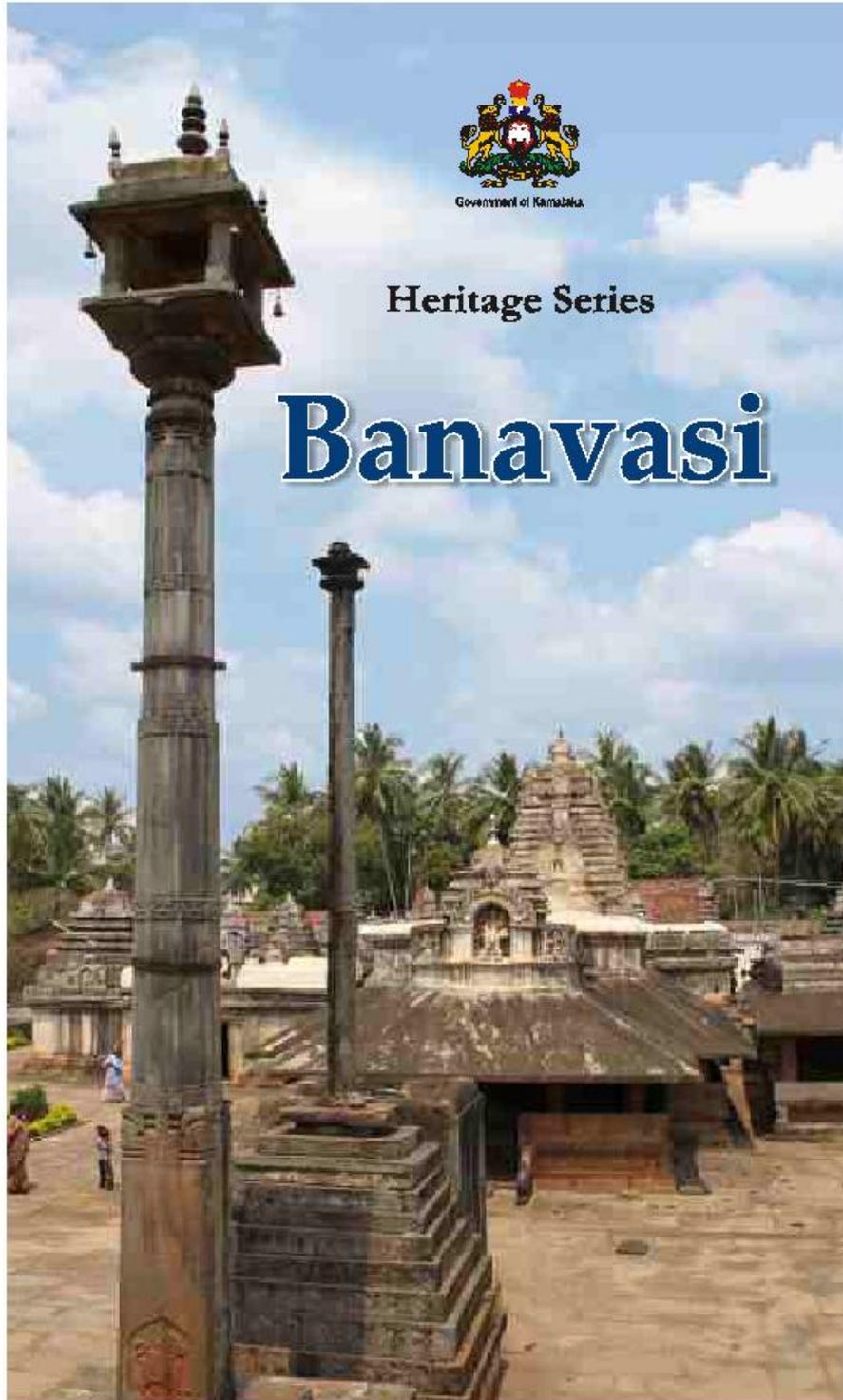

Heritage Series

Banavasi

Department of
Archaeology, Museums & Heritage
Bangalore

Elephant - Entrance at Madhukeswara Temple

ಪರಂಪರೆ ಮಾಲಿಕೆ

ಬನವಾಸಿ

ಡಾ|| ಎ.ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಶಿರಸಿ
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ

ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು, ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ಇಲಾಖೆ
ಬೆಂಗಳೂರು

ಹಕ್ಕುಗಳು: ©

ಆಯುಕ್ತರು

ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು, ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ಇಲಾಖೆ
ಬೆಂಗಳೂರು - 560001 ದೂ: 080 22863736
ಈ-ಮೇಲ್: heritagebangalore@gmail.com

ಪ್ರಕಟಣೆ:

ನೀಲಾ ಮಂಜುನಾಥ್, ಕೆ.ಎ.ಎಸ್.
ಆಯುಕ್ತರು
ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು, ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ಇಲಾಖೆ

ಧಾರ್ಯಾಚಿತ್ತಗಳು:

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಎನ್. ಮುರಳೀಧರ್

ಬೆಲೆ: ₹ 95

ಏನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ
ಸುಹಾಸ್ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು
ದೂ: 080 41672195 / 98453 55509
ಇ-ಮೇಲ್: suhaasgraphics@gmail.com

ಪರಿವಿಡಿ

ಬನವಾಸಿ	...	4
ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ	...	6
ಮೌರ್ಯರು - ಸಾತವಾಹನರು ಚುಟುಗಳು - ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರು ಆದಿ ಕದಂಬರ ಮೂಲ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಶಾಸನ - ಹೆಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ ಮೃಗೇಶವರ್ಷನ ಬನವಾಸಿ ಶಾಸನ ರವಿವರ್ಮನ ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಶಿಲಾಶಾಸನ		
ಕದಂಬೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ	...	25
ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ - ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ ಸೈನ್ಯಾಡಳಿತ - ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ - ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಸ್ತು ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪ ಕೋಟೆ		
ಶ್ರೀ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ	...	40
ಶ್ರೀ ಶಾರ್ವತೀ ದೇವಾಲಯ ಶ್ರೀ ಮಾಧವ (ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣು) ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪ (ಶ್ರೀಲೋಕ ಮಂಟಪ) ದ್ವಾರಪಾಲಕ ವಿಗ್ರಹಗಳು ನೃತ್ಯ ಮಂಟಪ ಸಾಕ್ಷಿ ಗಣಪತಿ - ನಂದಿ ಧ್ವಜ ಸ್ತಂಭ ಆಸ್ಥಾನ ಮಂಟಪ (ಕಲ್ಲು ಮಂಚ) ಧಂಡಿರಾಜ ಗಣಪತಿ ಶ್ರೀ ಮನ್ನಹಾಸ್ಯಂದನ ರುದ್ರಪಾದ		
ಆದಿ ಮಧುಕೇಶ್ವರ	...	66
ಕದಂಬ ವಂಶಾವಳಿ	...	69
ನಕ್ಷೆ	...	71

ಬನವಾಸಿ

ಇಂದಿನ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಸಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಊರು ಬನವಾಸಿ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರ ವೈಭವಯುತವಾದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ. ಶಿರಸಿಯಿಂದ 22 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರವಿರುವ ಬನವಾಸಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರಥಮ ರಾಜಧಾನಿ. ಪ್ರಾಗ್‌ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗಿನ ಬನವಾಸಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ, ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ಆಕಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು, ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ

ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆ, ಆಡಳಿತ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಬನವಾಸಿ, ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದ ರಮ್ಯ ತಾಣವಾಗಿ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೌರ್ಯರು, ಸಾತವಾಹನರು, ಚುಟುಗಳು, ಕದಂಬರು, ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಕಲಚುರಿಯರು, ಸೇವುಣರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಟರು, ಸ್ವಾಧಿ ಅರಸರು, ಹೈದರಲಿ ಮತ್ತು ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನರು ಮತ್ತು ಟೀಪುವಿನ ಪತನಾನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವ ನಡೆಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾತ್ರವೂ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ, ಶಿರಸಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಊರಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ

ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಮತ್ತು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕೊಂಡಿಯಂತಿರುವ ಬನವಾಸಿ, ಮಲೆನಾಡ ಮಡಿಲ್ಲಿದ್ದು, ವರದಾನದಿ ಮೂರು ಕಡೆಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿದೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಾಶ್ಮೀರ' ಎಂದೇ ಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ ಬನವಾಸಿಯನ್ನು (14°33' ಅಕ್ಷಾಂಶ ಹಾಗೂ 75°5' ರೇಖಾಂಶ) ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೊರಬದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ 21 ಕಿ.ಮೀ. ಚಲಿಸಿದರೆ ತಲುಪಬಹುದು. ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ ಜೋಗ ಜಲಪಾತ, ಸೊರಬ-ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗುಡವಿ, ಚಂದ್ರಗುತ್ತಿ, ಕುಬಟೂರು, ಆನವಟ್ಟಿ, ತಾಳಗಂದ, ಬಂದಳಕೆ, ಬಳ್ಳಿಗಾವಿ, ಉಡುತಡಿ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬನವಾಸಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಸಂದರ್ಶಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರತಿನಾಮಗಳು

ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ವನವಾಸಕ, ವಜಯಂತಿ, ವೆಜಯಂತಿ, ಎಜಯಂತ, ಸಂಜಯಂತಿ, ವೈಜಯಂತಿ, ಎಜಯವೈಜಯಂತಿ, ಜಯಂತಿ, ಜಯಂತಿಪುರ, ವನವಸ, ಬನವಸ, ವನವಾಸಕ, ಕನಕಾವತಿ, ಕನಕಾಪುರ, ಬನಾಸಿ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸ, ಶಾಸನ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ವಿದೇಶಿಯರಾದ ಟಾಲೆಮಿ, 'ಕೊನ್-ಕಿ-ನ-ಪುಲೊ' (ಕೊಂಕಣಪುರ) ಎಂದೂ, ಹ್ಯೂಯೆನ್‌ತ್ಸಾಂಗ್ 'ಬನವಾಸಿ' ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಅಲ್ಬೆರೂನಿ, 'ಕೌಂಚಪುರ' ಎಂದೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಕೌಮುದಿ', ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಭೈಂಧವಿ', ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ 'ಜಯಂತಿ' ಮತ್ತು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಬನವಾಸಿ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಬನವಾಸಿ.

ಬನವಾಸಿಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ

ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಆನೇಕರು ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ. ಆದರೆ ಬನವಾಸಿ ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರಾಗ್-ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಷ್ಟು ಪುರಾತನ ಎಂಬುದು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ನವಶಿಲಾಯುಗದ ಕೈಕೊಡಲಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಬನವಾಸಿಯ ಸಮೀಪದ ನರೂರು-ಮುತಾಲಕೊಪ್ಪದ ಬಳಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಗೋರಿಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಾಮಾಯಣದ ಆಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ 'ವನವಾಸಕ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

'ಮೆಕೆಂಜೀ ಸಂಗ್ರಹ'ದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 'ಬನವತಿ ಸ್ಥಳದ ಕೃಷಿಯತ್'ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳದ ಐತಿಹ್ಯ ಈ ರೀತಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ;

'ಸನ್ 1813ನೆಯ ಇಸವಿ ಶ್ರೀಮುಖಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಹೆ ಡಿಸೆಂಬರು ತಾರೀಖು: 8ನೇ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶು|| 14 ಸೋಮವಾರದಲ್ಲು ಬನವತಿ ಸ್ಥಳದ ಮಹಾಜನಂಗಳು, ಶ್ರೀಕಾಲ ಅರ್ಚಕರು ಆಚಾರ್ಯರು ಪುರೋಹಿತ ಲಿಂಗಾಭಿಷ್ಠರು, ಜೋಯಿಸ ರಾಮಾಭಿಷ್ಠರು ಮಹಾಜನಂಗಳು ಸಹಾ ಬರಶಿಕೊಟ್ಟ ಕೃಷಿಯತು ವಿವರ.

ಬನವತಿ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಪ್ರಥಮ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಪುರ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಸಪ್ತಪುರ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಶ್ಲೋಕಗಳು.....

ದೈತ್ಯಗುರುವಾದಂತಾ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು... ಸೂದ (ಆಸುರ) ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸಾದಪುರಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಮಧುಪರ್ಕಾದ್ಯುಪಚಾರ ದಿಂದಾ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪುನಹಾ ಸ್ವರ್ಗಾಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ವಾಂಛೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಅವರು ಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾ ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಮಗನಿಂದಾ ಯೀತನ ಹೆಂಡತಿಯು ಯಿಬ್ಬರು ಕುಮಾರರ ಜನಿಸಿದಳು... ಸೂದನು ಮಧು ಕೈಟಬಾ ಯಂದು ಹೆಸರು ಯಿಟ್ಟು ಯಿರಲಾಗಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪುನಹಾ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಬಂದು ಶಿವಸರೋತ್ತ ಮಾಡಿ ಸಕಲ ರಹಸ್ಯೋತ್ತ ತಿಳಿಸಿ ಶಿವಪೂಜಾ ಪರಾಯಣರಾಗಿ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾಗಿಯೂ ಉಭಯ ಕುಮಾರಕರು ಯೀ ವನವಾಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಉತ್ತಮ ಪೂಜಾ ನಿರತರಾಗಿಯಿರುವಲ್ಲಿ ಶಿವಾರ್ಚನೆ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಾ ಸ್ವರ್ಗಾಲೋಕಗಳು ಜಯವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ತ ಅಪ್ರತಿಹತ ಶಾಸನರಾಗಿ ಶಿವೇಶರ ದೇವತಾರ್ಚಕರ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ ಯಿರಲಾಗಿ..... ಯಿ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಶ್ರೀ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಾರದರ ಮುಖದಿಂದಾ ಕೇಳಿ ಆತ್ಮಂತ ಕುಪಿತನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದು ಆ ದುರಾತ್ಮನ ಪಥಯನ್ನು ಮಾಡು..'

'... ಲಿಂಗ ಮಧ್ಯದಿಂದಾ ಆವಿರ್ಭೂತನಾಗಿ ವೃಷಭರೂಢನಾಗಿ ಪಾರ್ವತಿ ಸಮೇತನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದು ಯೇನು ಯಂದರೆ ಯಿ ಮಧುಕೇಶ್ವರಾ ತಿರ್ಥಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಯಿ ಪುಣ್ಯತರುವಾದಂಥಾ ವಾನವಾಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಿರುಛನೆ ಯಿಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ದಾನ ಪೂಜೆಯಿಂದಾ ಯುಕ್ತರಾದಂತಾವರಿಗೆ ಯಿಷ್ಟಾರ್ಥ ಆಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರ ಯಿಲ್ಲದೇ

ಹೋದೀತು ಯೆಂದು ಪರಮೇಶ್ವರನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಅಂತಧಾನನಾದನು ಯಿದು ಅತಿ ಮಹಿಮಾಯುಕ್ತವಾದಂತಾ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆ ರುಷಿಗಳು ಸರ್ವದಾ ಯಿಲ್ಲೆ ವಾಸಾ ಮಾಡುವಂಥಾವರಾದರು ಯಿ ಮಧುಕೇಶ್ವರಾಭಿಧಾನವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಯುಗದಭಿಧಾನ ಮೇಲೆ ಬರಯಿತು' ಇತ್ಯಾದಿ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಬನವಶಿ ಕೈಫಿಯತ್ (ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ದಾಖಲೆ) ನಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಶಿವೇತರ ದೇವತಾರ್ಚಕರನ್ನು ಮಧು ಎಂಬ ರಕ್ತಸನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಮಧುವಿನ ವಧೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಅನಂತರ, ಮಧುಕೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥಲಿಂಗದಲ್ಲಿ, ಪವಿತ್ರ ವಾನವಾಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇರುವುದಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರುಹಿದನು. ಇದೇ ರೀತಿ, ಮಧುವಿನ ತಮ್ಮನಾದ ಕೈಟಭನ ಸಂಹಾರವೂ, ಇಂದಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಬಟೂರಿನಲ್ಲಾಯಿತು. ಬನವಾಸಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಕುಬಟೂರಿನ ಕೈಟಭೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಈ ಸಹೋದರರೇ ಮೊದಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆಂಬುದು ಬನವಶಿ ಕೈಫಿಯತ್‌ನಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಇನ್ನುಳಿದ

ಖಚಿತವಾದ ಯಾವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಧಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಪುರಾಣ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಗೆ, ಕುತೂಹಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಿಕ್ಕಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪವಿತ್ರತಾಣಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಕುರಿತು ದೇವಸಂಭೂತ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಪರಶುರಾಮ ಸೃಷ್ಟಿಯೆನಿಸಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯ ಬನವಾಸಿ, ಗೋಕರ್ಣ, ಯಾಣ, ದಾಂಡೇಲಿ, ಸುಪಾ, ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

'ಕುಂತಲ ಎಂಬುದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಪದವಾದರೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈಗಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಕಾರವಾರ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ನಗರ ಬನವಾಸಿ', ಎಂಬುದಾಗಿ ದಿ. ಡಾ|| ಬಾ.ರಾ. ಗೋಪಾಲ್ ಅವರು 'ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರು' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಭಾರತ ಭೂಮಿ ಯೊಳಗಣ ಕುಂತಲ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬನವಾಸಿ ಒಂದು ಆಭರಣವಿದ್ದಂತಿದೆ', ಎಂಬುದಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1077ರ ಶಾಸನವೊಂದರಿಂದ ಅರಿಯ ಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕುಬಟೂರಿನ ಕೈಟಭೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

ಮೌರ್ಯರು

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಪೂ. 240ರಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿತ (ರಕ್ಷಿತ)ನೆಂಬ ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿಯು ವನವಾಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿ 'ಮಹಾವಂಶ', 'ದೀಪವಂಶ', 'ಕೆನರಾ ಗೆಜೆಟಿಯರ್' (1883), ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಬನವಾಸಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಶಾಸನಗಳು ಲಭಿಸಿವೆ. ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾಲ್ವೇಖನ ಹೊಂದಿದನೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯರೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಮೌರ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನವರಾದ ನಂದ ಸಾರ್ವಭೌಮರಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರಲು ಸಾಕು. ಮೌರ್ಯರದ್ದೆಂದು ನಂಬಲಾದ ರಂಧ್ರವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಗಳು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿವೆ. ಕೇವಲ ಇಷ್ಟೇ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮೌರ್ಯರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸಾತವಾಹನರು

ಆದಿ ಕದಂಬರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯು ನೇರವಾಗಿ ಸಾತವಾಹನರ (ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಾಯಲ್ಲಿ 'ಶಾತವಾಹನರು') ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ಸಾತವಾಹನರಿಗೆ ಬನವಾಸಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವಿತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವರದೇ ಶಾಸನಗಳು ಸುಳಿವು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಬನವಾಸಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ದೋಣಿಗುಡ್ಡ, ಹೂವಿನಕೊಪ್ಪಲು, ಮಾರಿಹಿತ್ತಲು, ಆಸ್ತುಶ್ರೇಯ ಆವರಣ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನದಿಂದಾಗಿ, ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ವರದಾ ನದಿಯು ಸೇತುವೆಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ದೋಣಿಗುಡ್ಡದ ಉತ್ಖನನದಿಂದಾಗಿ, ಕೆಂಪು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾದ ಬೃಹದ್ವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಕಟ್ಟಡವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ರಥಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಯ ಹಿಂದೆ ಬೃಹದ್ವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಮತ್ತೊಂದು ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಅಗೆದು ಶೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಿಳಿಸುಣ್ಣದ ವಿನ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಮಡಿಕೆಯ ತುಣುಕುಗಳು, ಗಾಜಿನ ಮಣಿಗಳು, ಕದಂಬ ಪೂರ್ವಕಾಲದ

ನಾಣ್ಯಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಗೆದು ತೆಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕೋಟಿಯ ಗೋಡೆಗೆ ಹೊಂದಿ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ರಾಣಿಯ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಶಿವಶ್ರೀ ಪುಲುಮಾವಿಯ ಶಾಸನದ ಮೇಲ್ಗಡೆ, ಬೌದ್ಧ ಚೈತ್ಯಾಲಯದ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಣವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿ (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 106-130) ಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿವೆ. ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿಯು ವೈಜಯನೀ ನೆಲೆವಿಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನೀಡಿದ ಆಜ್ಞೆಯೊಂದರ ಉಲ್ಲೇಖ ನಾಸಿಕದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ಕದಂಬ ಕಾಕುತ್ಸವರ್ಮನ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಪೂಜಾರ್ಥರನನ್ನು ಸಾತಕರ್ಣಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಅರಸರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತನಾದ ಸಾತಕರ್ಣಿ, ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿಯ ಮಗನಾದ ವಾಸಿಷ್ಠೀಮತ್ರ ಶಿವಶ್ರೀ ಪುಳುಮಾವಿ (ಸು ಕ್ರಿ.ಶ. 130-159) ಯ ಶಾಸನ (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 155)ದ ಲಿಪಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಪಾಕೃತ. 'ವಾಸಿಷ್ಠೀಮತ್ರ ಶಿವಶ್ರೀ ಪುಳುಮಾವಿ ರಾಜನ ಮಹಾದೇವಿಯ ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲೆ' ಎಂಬುದು ಶಾಸನದ ಅರ್ಥ.

ಚುಟುಗಳು

ಕ್ರಿ.ಶ. ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾತವಾಹನರ ಶಾಖೆಯಾದ ಚುಟು ವಂಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸನವು ಬನವಾಸಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಲ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ನಾಗಮೂರ್ತಿಯ ಬಲ ಹಾಗೂ ಎಡ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮೂರು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನದ ಸಾರಾಂಶವು ಇಂತಿದೆ;

'ಹಾರಿಕೀ ಪುತ್ರ ವಿಷ್ಣುಕಡ ಚುಟುಕುಳಾನಂದ ಶಾತಕರ್ಣಿಯ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವರ್ಷದ ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನ ಏಳನೆಯ ಪಕ್ಷದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಮಹಾಭುವಿ ವಂಶದಿಂದ ಬಂದ ಯುವರಾಜನ ತಾಯಿ, ಪುತ್ರವತಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಶಿವಸ್ಥಂದ ನಾಗಶ್ರೀಯು ವಿಹಾರ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ನಾಗ ವಿಗ್ರಹವೊಂದನ್ನು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿ ಖದಸಾತಿ ನಾಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ರೂವಾರಿ ಬನವಾಸಿಯ ಆಚಾರಿ (ವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣ) ದಮೋರಕನ ಶಿಷ್ಯ ನಟಕ' ವನವಾಸಕ ಮಹಾರಾಜನ ರಾಣಿಯಾದ ಈಶ್ವಾಕು ವಂಶದ ರಾಜಕನ್ಯೆ ಮಹಾದೇವಿ

ನಾಗಮೂರ್ತಿಯ ಬಲ ಹಾಗೂ ಎಡ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನ

ಕೊಡಬಲಸಿರಿ, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಳೆಂದು ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡದ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಕದಂಬರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯರು, ಸಾತವಾಹನರು ಮತ್ತು ಸಾತವಾಹನರ ಶಾಖೆಯಾದ ಚುಟು ಮನೆತನದವರು ಬನವಾಸಿ ನಾಡನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರು

ಚುಟು ಮನೆತನದವರನ್ನು ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರು ಸರಿಸಿ ಕೆಲ ಕಾಲ ಬನವಾಸಿ ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದ ನಂತರ ಕದಂಬರು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕದಂಬ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ

ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದೆ. ಬನವಾಸಿ ಮಂಡಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಭಾತರದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ಮನೆತನದವರು ಆಳಿದ್ದರಿಂದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಶಾಸನಗಳ ಅಧಾರದಿಂದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜೆ.ಎಫ್. ಫ್ಲಿಟ್ ಅವರು 1896 ರ 'ಬಾಂಬೆ ಗೆಸೆಟಿಯರ್'ನಲ್ಲಿ 'ಡೈನಾಸ್ಟೀಸ್ ಆಫ್ ಕೆನರೀಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ಸ್' ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾ|| ಜಿ.ಎಂ. ಮೊರೇಸ್ ಅವರು 'ದಿ ಕದಂಬ ಕುಲ' ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಲೂಯಿಸ್ ರೈಸ್ ಅವರು 'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕಾ' ದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾತವಾಹನರ 'ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಡಿ.ಸಿ. ಸರ್ಕಾರ್ ಅವರು ಕದಂಬರನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎನ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾವ್ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರತ್ನ ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿಯವರು 1946ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು', ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಕಟನೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆ', ಎಂ.ವಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಕೇಶವ ಭಟ್ಟರ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ', 'ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟೊರಿ' ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರ ಲೇಖನಗಳು, ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ದಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂಚ್ ಆಫ್ ರಾಯಲ್ ಎಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ, 'ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ', 'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಇಂಡಿಕಾ', ಮೈಸೂರು ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಗಳು, 'ಶ್ರೀಕಂಠಿಕಾ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಡಾ|| ಎ.ವಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ 'ನ್ಯುಮಿಸ್ಮಾಟಿಕ್ ಡಾಟಾ ಆಫ್ ಬನವಾಸಿ' ಎಂಬ ಲೇಖನ, ಡಾ|| ಬಾ.ರಾ. ಗೋಪಾಲರ 'ಬನವಾಸಿ ಕದಂಬರು' ಮತ್ತು 'ಕಾರ್ಪಸ್ ಆಫ್ ಕದಂಬ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಷನ್ಸ್', ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳು ಬನವಾಸಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಕೀಲ್‌ಹಾರ್ನ, ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಆರ್ ಶಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕೆ.ಎನ್. ದೀಕ್ಷಿತ, ಟಿ.ವಿ. ಗೋಪಿನಾಥರಾವ್, ವೆಂಕೋಬರಾವ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಗಾಯಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಿತ್ತಿ, ಕೆ.ವಿ. ರಮೇಶ, ಎಂ. ಎನ್. ಕಟ್ಟಿ, ಎಚ್. ಆರ್. ರಘುನಾಥ ಭಟ್ಟ, ರಾ.ಭ. ಹಾಸಣಗಿ, ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಕೊಡುಗೆ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತ. ಡಾ|| ಎಂ.

ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಡಾ|| ಅ. ಸುಂದರ ಮೊದಲಾದ ಪುರಾತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಬನವಾಸಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚ್ಯವಶೇಷಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕದಂಬರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚ್ಯವಶೇಷಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವ ಕಾರ್ಯ ಇಂದಿಗೂ ಸಾಗಿದೆ.

ಆದಿ ಕದಂಬರ ಮೂಲ

ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕದಂಬರು ಕುಂತಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವೈಭವದಿಂದ ಆಳಿದರು. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಗಂಗರು ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ಗಂಗವಾಡಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕದಂಬರ ಮೂಲವನ್ನರಿಯಲು ಗೋವೆಯ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಕದಂಬರ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಕೆಲವು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥನಗಳು ಇಂತಿವೆ:

ತ್ರಿಪುರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಾಗ ಶಿವನ ಹಣೆಯ ಬೆವರಿನ ಹನಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷದ ಸಮೀಪ ಬಿದ್ದು, ಆ ಹನಿಯಿಂದ ಜಯಂತ ಅಥವಾ ತ್ರಿಲೋಚನ ಕದಂಬನು ಜನಿಸಿದನೆಂಬ ಅಂಶ, ಕ್ರಿ.ಶ. 1042ರ ಗಣದೇವಿ ಶಾಸನ, ಕ್ರಿ.ಶ. 1059ರ ಪಣಜಿ ಫಲಕಗಳು, ಕ್ರಿ.ಶ 1199ರ ಕಿರಿ ಹಲಸಿಗೆ ತಾಮ್ರ ಫಲಕಗಳು, ಕ್ರಿ.ಶ. 1250ರ ಗೋವಾ ಫಲಕಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನ ನಡೆದಾಗ, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಅಮೃತ ಬಿಂದುವಿನಿಂದ ಕದಂಬ ಬೆಳೆಯಿತು ಎಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1169-1172ರ ಹಲಸಿಗೆ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕದಂಬ ಮನೆತನದ ಮೊದಲನೇ ಅರಸನಾದ ಮಯೂರನು ತ್ರಿನೇತ್ರನ ಮಗನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಹರಧರಣೀ-ಪ್ರಸೂತ-ತ್ರಿಲೋಚನ-ಕದಂಬ-ವಂಶ ಮಹೋದಯ....." ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಕದಂಬ ಮನೆತನದ ಹಲವು ಅರಸರು ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಶುರಾಮನು ಹೈಗ ಮತ್ತು ತುಳು ದೇಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಶಿವ ಮತ್ತು ಪಾರ್ವತಿಯರು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಮಗು ಜನಿಸಿತು. ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷದ ಆಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಗು ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಮಗುವಿಗೆ 'ಕದಂಬ' ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆ.

ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷದ ಎಲೆ ಮತ್ತು ಹೂ

ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಆನಂದ ಜಿನಪ್ರತೀಂದ್ರರ ಸಹೋದರಿಯ ಮಗ, ಮಯೂರವರ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕದಂಬ ಕುಲ ಮೂಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೇಲ್ವಾಣಿಸಿದ ವಾದಗಳೆಲ್ಲ ಸಮಕಾಲೀನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರದೆ, ಆನಂತರದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ. ಕದಂಬ ಮನೆತನದ ಮೂಲ ಪುರುಷನ ಜನನವು ದೈವಿಕವಾಗಿದ್ದು, ಶಿವ, ಪಾರ್ವತಿ, ಭೂದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೇ ಕಾರಣ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ಪುರಾಣ ಕಥನಗಳ ಸಾರ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಕುಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ನಿವೇದಿಸುವುದು, ಅಂದು ರಾಜಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಾದ. ಹೀಗಾಗಿ, ಇಂಥ ವಾದಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ನೀಡುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಮೀಪ ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷ ಇದ್ದುದರಿಂದ 'ಕದಂಬ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲು ಸಾಕು, ಎಂದು ದಿನೇಶ್ವಂದ್ರ, ಸರ್ಕಾರ್ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಸುದೈವದಿಂದ, ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನ ಸು ಕ್ರಿ.ಶ. 450ರ ಸಂಸ್ಕೃತ ದಲ್ಲಿರುವ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ರವಿಮರ್ಮನ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 500ರ ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಶಾಸನ, ಇವು ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ವಾದಗಳನ್ನು ಹುಸಿಗೊಳಿಸಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿವೆ.

ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನ

ತಾಳಗುಂದದ ಪ್ರಣವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಲಾದ, ಕುಬ್ಜಕವಿ ವಿರಚಿತ ಈ ಶಾಸನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹೈದಿನೈದು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಶಾಸನದ ಸಾರಾಂಶ ಇಂತಿದೆ: “..... ಮೂಲತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿ

ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನ

ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಈ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಏಕೈಕ ಕದಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಕದಂಬ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇಂತಹ ಕದಂಬ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಯೂರ ಶರ್ಮನು ಪಲ್ಲವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಾಂಚೀಪುರದ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆಂದು ತನ್ನ ಗುರು (ತಾತ) ವೀರಶರ್ಮನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ಅಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯೊಡನಾದ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಿತನಾಗಿ ರೋಚಿಸಿದ್ದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಶ, ಸಮಿತ್ತು, ಅಜ್ಜ, ಚಿರುಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟು, ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಪಲ್ಲವರ ಅನ್ತಪಾಲರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಬೃಹದ್ಬಾಣರೇ ಮುಂತಾದ ಅರಸರಿಂದ ಕಪ್ಪಗಳನ್ನು, ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ. ಪಲ್ಲವರು ಇವನ ಬಲವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಇವನನ್ನು ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದರು. ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪ್ರೇಹಾರ ನದಿಯವರೆಗೆ ಈತ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಷಡಾನನ (ಷಣ್ಮುಖ) ಮತ್ತು ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರಿಂದ ಅಭಿಷಿಕ್ತಗೊಂಡನವನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಈತನ ವಂಶಾವಳಿ- ಮಯೂರಶರ್ಮ, ಅವನ ಮಗ ಕಂಗವರ್ವ, ಅವನ ಮಗ ಭಗೀರಥ, ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ರಘುರಾಜ ಮತ್ತು ಕಾಕುಸ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾಕುಸ್ಥನ ಪುತ್ರ ಶಾಂತಿವರ್ವ....”

ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಶಾಸನ

ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತಿರದ ಹುಲೆಗೊಂದಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿಯ ಭೈರವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ದ್ವಾರದ ಸಮೀಪದ ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ಈ ಶಾಸನವು ಮಯೂರಶರ್ಮನು ತಟಾಕವೊಂದರನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಮಯೂರಶರ್ಮನು ತ್ರೇಕೂಟ, ಅಭೀರ ಪಲ್ಲವ, ಪಾರಿಯಾತ್ರಿಕ, ಸಕಸ್ಥಾನ, ಸಯಿನ್ದಕ, ಪುಣಾಟ ಮತ್ತು ಮೊಕರಿಗಳನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಾಗಿ ಡಾ|| ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಆಯ್ಯಂಗಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಡಾ|| ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪನವರು, ಶಾಸನವನ್ನು ಪುನಃ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ‘.....ಶಾಸನದ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಮಯೂರಪರ್ಮನು ಕೆರೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ’ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ಶಾಸನದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ

ನಾಲ್ಕು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲು ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 450ರ ಶಾಸನವು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸಿದ್ದು, ಡಾ|| ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣ ಅವರು ಮೈಸೂರು ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ 1936ನೇ ಇಸ್ವಿಯ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಮಾನಿನಂತಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಯುಧವಾದ ಸುದರ್ಶನವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಶ್ಲೋಕ ಮಾತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿತ್ತು. ದಾನ ಶಾಸನದ ಉಳಿದ ಭಾಗ ಹಳಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಪಲ್ಲವ ಮತ್ತು ಕೇಕಯರಿಗೂ ಕದಂಬ-ಸೇಂದ್ರಕ-ಬಾಣರಿಗೂ ನಡೆದ ಕದನದಲ್ಲಿ, ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ವಿಷಯ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಕನ್ನಡದ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೈಗೇಶವರ್ಮನ ಬನವಾಸಿ ಶಾಸನ

ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆತ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 461ರ ನಂತರದ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನ ತ್ರುಟಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ತೃನಾದ ವಿಷ್ಣುದೇವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ. ಕಂಬದ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮ, ಶಾಂತಿವರ್ಮ ಹಾಗೂ ಮೈಗೇಶವರ್ಮರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಮಗ, ಮೈಗೇಶವರ್ಮನು ಗಂಗರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನೆಂದೂ, ಪಲ್ಲವರ ಜಯಶ್ರೀಯನ್ನು ಅಪಹರಣ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೈಗೇಶವರ್ಮನ ಕಾಲ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 455-80.

ರವಿವರ್ಮನ ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಶಿಲಾಶಾಸನ

ಬನವಾಸಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು 5 ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಶಿರಸಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಇದೆ. ಅದಿ ಕದಂಬರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬನವಾಸಿಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಗುಡ್ಡಾಪುರ. ಅಲ್ಲಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕರಿಅಮ್ಮ, ಮಾರಿಅಮ್ಮ ಮತ್ತು ಬಂಗಾರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಸಮೀಪದ ಚಿಕ್ಕ ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬಸದಿಯಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಈಗ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹ, ಅರ್ಧಮಂಟಪ ಮತ್ತು ನವರಂಗಗಳು ಈ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿವೆ. ದೇಗುಲದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ರತಿ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ವೀರಭದ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ದೇಗುಲದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಜೈನ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಕದಂಬ ರವಿವರ್ಮನ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 500ರ 20 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 27 ಸಾಲುಗಳಿದ್ದು, ಲಿಪಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಿ, ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ. ಕದಂಬರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಂಗಾರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಜೈನ ಶಿಲ್ಪ

ರವಿವರ್ಮನು ಮನ್ನಥನಿಗಾಗಿ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಥೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಶಾಸನದ ಪಾಠವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿ ಕವಿ ಪಂಪನು ವರ್ಣಿಸಿದ ವಸಂತೋತ್ಸವವು, ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಮನ್ನಥೋತ್ಸವ ಇರಲು ಸಾಕು. ಶಿರಸಿ ತಾಲೂಕಿನ ಅಜ್ಜಿಬೆಲ (ಅಜ್ಜಿ ಬೆರಳು, ಅಜ್ಜಿಬೆಳ್ಳು, ಅಜ್ಜಿಬಳ) ಗ್ರಾಮದ ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ನಾಗಪ್ಪ ಹೆಗಡೆಯವರ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಎರಡು ತಾಮ್ರಪಟಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೃಗೇಶವರ್ಮನ ಮಗ, ರವಿವರ್ಮನದು; ಇನ್ನೊಂದು ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನದು. ರವಿವರ್ಮನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. 485-519 ಮತ್ತು ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನದು ಕ್ರಿ.ಶ. 516-540.

ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ

ರವಿವರ್ಮನ ಶಾಸನದ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ; ಅದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. 520. "ಧರ್ಮಮಹಾರಾಜ ರವಿವರ್ಮನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲದ 35 ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ ಪಂಚಮಿಯಂದು ವಿಜಯ ವೈಜಯಂತಿ (ಬನವಾಸಿ) ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ದೇಶ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ವೈದ್ಯ ನೀಲಕಂಠನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಹಾದೇವ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಸಾರೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನಿವರ್ತನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಈ ತಾಮ್ರಪಟ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಖಿತ್ಯಭಕ್ತ, ಮಹಾಧಾರ್ಮಿಕ, ನಯವಿನಯ ವಿಶಾರದ ಹಾಗೂ ಕದಂಬ ಮಹಾಸೇನಾಪತಿಪ್ರತಿಮನೆಂದು ರವಿವರ್ಮನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ"

ರವಿವರ್ಮನ ಗುಡ್ಡಾಪುರ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನ

ಎರಡನೆ ತಾಮ್ರಶಾಸನ. ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನದು. ಶಾಂತಿವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. 430-455) ಹಾಗೂ ಮೊದಲನೆಯ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. 430-460), ಇವರಿವರು ಕಾಕುತ್ಸವರ್ಮನ ಮಕ್ಕಳು. ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನು ತ್ರಿಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನ ಪುತ್ರ ವಿಷ್ಣುವರ್ಮ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣುವರ್ಮನ ಮಗನೇ ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. 516-540). ಈ ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನು ವೈಜಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮೂಲ ಮನೆತನದ ರವಿವರ್ಮನ ಮಗನಾದ ಹರಿವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ವೈಜಯಂತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳತೊಡಗಿದನು. *ವಿಜಯ ವೈಜಯಂತಿ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಮಹಾರಾಜ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲದ 19ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿವಸ, ಸೋಮವಾರಾಜಿ, ಋಗ್ವೇದಪಾರಗ, ವರಾಹಿ ಗೋತ್ರದ ಸೋಮಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕರ್ವನ್ನಾಡ ಕಂಪಣದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಗಡ ಗ್ರಾಮದ ಕಮಕಪಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸಹಿರಣ್ಯವಾಗಿ ಉಂಬಳಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹುಸಮರ ವಿಜಯಸಮಾಧಿಗತ ಯಶೋರಾಜಶ್ರೀ ಎಂದು ಅಶ್ವಮೇಧಾಬಿಶಿಕ್ತ ಕದಂಬ ವಂಶದವನೆಂದೂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನನ್ನು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಈತನು ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಒಂದನೆಯ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನ ವಂಶಜನೆಂದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 530 ಆಗಿರಬಹುದು.

ಬಹುಶಃ ಕದಂಬರ ಸಾಮಂತನಾಗಿದ್ದು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 540ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ

ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನದ ಮೇಲ್ಭಾಗ

ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿರಬೇಕು. ಈ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಬನವಾಸಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಕದಂಬ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು. ನಂತರದ ಶಾಸನಗಳು, ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನ ಮಗ ಅಜವರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಜವರ್ಮನ ಮಗ ಭೋಗೀವರ್ಮ ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರೂ ಇವರೆಲ್ಲ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯ (ಚಲುಕ್ಯ)ರ ಸಾಮಂತರಾಗಿ ಆಳಿದರೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬನವಾಸಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ (ಆದಿ) ಕದಂಬರ ಆಳ್ವಿಕೆ, ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಏಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಳಿದರೂ, ಆದಿ ಕದಂಬರದೇ ಹಲವಾರು ಶಾಖೆಗಳ ಆರಸುಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು, ಅವರ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೇ

ಸ್ವಪ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾನಗಲ್ ಮತ್ತು ಗೋವೆಯ ಕದಂಬರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದು, ಬಯಲುನಾಡು, ಬೇಲೂರು, ಬಂಕಾಪುರ, ಉಚ್ಚಂಗಿ, ನಾಗರಖಂಡ ಮತ್ತು ಕಲಿಂಗ, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದವರು, ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚಿಕ್ಕವರು, ಇಲ್ಲವೆ, ಮಾಂಡಲಿಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆದಿಕದಂಬ ಮನೆತನದೊಡನೆ ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಾದರೂ, ನಂತರದಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಲವು ಕದಂಬ ಅರಸರು 'ಬನವಾಸಿ ಪರುವರಾಧೀಶ್ವರ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ, ನಂತರದ ಈ ಅರಸರಿಗೆ ಮೂಲಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಸ್ವಾಮ್ಯವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೋವೆಯ ಕದಂಬರ ಪ್ರಥಮ ಅರಸನಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಶಷ್ಯ (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 925-950)ನ ಗಣದೇವಿ ಶಾಸನವು ಮನೆತನದ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ತ್ರಿಲೋಚನ ಕದಂಬನ ವಾಸ್ತವ್ಯವು ವನವಾಸಿಪುರ (ಬನವಾಸಿ) ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಗುಡ್ಡತೀರ್ಥ ಸರೋವರ

ಕದಂಬರ ಕಾಲದ ನಾಣ್ಯಗಳು

Banavasi in the post Kadamba period

As noticed before, the sovereignty of the Badami Chalukyas commenced over Banavasi-Mandala. It appears, that Pulakeshi II appointed the Alupas of Mangalore to rule Banavasi Mandala Alupa Chitravahana, a contemporary of Chalukya Vinayaditya (A.D. 681-696), was ruling Banavasi Mandala. Similarly, it appears, that Ajavarma was ruling over Banavasi in A.D. 941, as a feudatory of the Rashtrakutas. An epigraph of A.D. 1068, found in the Madhukeshvara temple, belongs to Trailokyamalla Abavamalla (Somesvara I) of the Kalyana Chalukyas, who had sovereignty over the Uttara Kannada district. The epigraph introduces the rule of Trailokyamalla and then refers to an epithet of Kadamba Keertivarma deva of Banavasi, a feudatory of Trailokyamalla. Since Kadamba Keertivarma had helped Chalukya Vikramaditya VI (A.D. 1076-1127), in ascending the throne at Kalyana, Vikramaditya appointed him as Mahamandaleshvara of Banavasi. This event is a clear indication of the fact, that Banavasi continued to be the capital of the Kadambas till the 12th century. A few inscriptions of the Sevuna's, popularly known as Yadava's of Devagiri, are found in Mundgod and Sirsi taluks of the Uttara Kannada district. In A.D. 1140-41, Hoysala Vishnuvardhana conquered Banavasi 12000 and Hangal regions and made Hangal, the second capital. In A.D. 1192, on Ereyanna was ruling Banavasi-12000 Mandala, as feudatory of Ballala II. In brief it appears that the Hoysala's were more powerful than the Sevuna's in the Uttara Kannada District.

Later, the Vijayanagara emperors and the Swadi kings established their sway over Banavasi Mandala. In A.D. 1347, Marappa, brother of emperor Harihara,

launched a campaign on Uttara Kannada and defeated the Kadamba's. It is learnt from an inscription, that Marappa was ruling Banvasi-12000 from Chandragutti, in the present Shimoga district. It is learnt from an inscription of A.D. 1368, of Bukka I, found on a pillar of Tirumala temple, in an outer surrounding of the Madhukeshvara temple, that Madhavanka, a feudatory of Bukka I, was administering Banavasi 12000. Honnavar was the capital place for administration in the Uttara Kannada district, during the Vijayanagara period. During the reign of Sadashivaraya (A.D. 1542-1570) of Vijayanagara, Arasadeviamma of Swadi, made a land-endowment to Lord Narasimha of Banavasi, for the performance of rituals like *ajyabhisheka* (Sprinkling ghee), *nanda-deepti* (perpetual lamp), *amritapadi* (offering rice to a deity) and *Sahasranama-paraimala*. The inscription is found in the Madhukeshvara temple. The stone inscription in Sanskrit, inscribed on the cot, in the Madhukeshvara temple, informs" that Raghunatha nayaka of Sode (Swadi), for the use in *Vasantotsava*, in A.D. 1627-28, on the *Mahashivaratri*, granted an architecturally beautiful Stone-Cot, to Lord Madhukeshvara of Jayantipura. It is known from *Keladinripavijaya* by Linganna Kavi, Somashekhara Nayaka III (A.D. 1757-63) of Keladi, while touring his country, came to Jade and there, Sadashiva Nayaka II (A.D. 1746-1763) of Sode, along with his army and followers met him at Gudnapura and took him to Banavasi, where he entertained the Keladi Nayaka, by presenting him excellent cloth, ornaments, etc.

The report of Francis Buchanan, who toured in the Banavasi region in A.D. 1801, is as follows:

Sanskrit Inscription on stone cot

"..... There is no thick forest in this region. The soil is fertile and teak-wood grows. In some places, red laterite stones are visible even on the surface of the earth. During Haider Ali's period, there were 500 houses, but at present, the number is less than half. Though in the past, Banavasi was a famous place, but today, Banavasi, Surrounded by dilapidated fort, is not extensive. At present, here there is a tahasildar Around Banavasi, sugar cane and paddy are grown Madhulinga Bhatta, a priest of Madhukeshvara temple, has shown me copies of several inscriptions", etc.

The role of Banavasi in the Freedom Movement is worth remembering. In A.D. 1800, for the first time, a revolt broke out, against the British, in Karnataka, Tamilnadu and Kerala. The people of Banavasi, Sonda and Ankola also participated in the revolt, that became famous as "South Indian Rebellion". Subsequently, at many stages of the Freedom Movement, like other freedom fighters of the Uttara Kannada district, the people of Banavasi, also actively participated in the Movement. The people of Banavasi participated in many activities of *Swadeshi* Movement, Non-Co-operative movement, Salt-*Satyagraha*, Jungle *Satyagraha*, No taxation movement, Quit India Movement, Hindustani Sevalal, etc. Hardekar Manjappa of Banavasi played a significant role in this regard. Similarly, the names of Gurunath Keshava Abhyankar, Chennappa Chennabasappa Mulgund, Chandrahshekar Veerappa Mulgund and several others, may be mentioned in this connection.

In brief, this is the historical background of Banavasi. In ancient period, the place had the glory

of the Kadambas and later, it passed through many historical stages, and now, it is a *bobli* in sirsī taluk.

Even though Banavasi passed through many historical stages, the place as such, is closely linked with the Kadambas. That is why, it is necessary to understand, administration, economic, religious and social conditions, literature, art and architecture that flourished during the Kadamba period.

Administration

Besides following Mauryan and Satavahana System of administration, the Kadambas introduced some aspects of their own. The titles, '*Dharamaraja*' and '*Dharamamaharaja*', registered in their inscriptions, clearly indicate, that they were protectors of *dharma*, benevolent rulers and not autocrats. Generally, they followed administrative system, as incorporated in some of the *Dharma Shastras* like *Manudharma Shashtra*, *Yajnavalkyasmṛiti*, *Kamandakanītisāra*, *Shukraneetisāra*, Kautilya's *Arthashastra*, etc.

Generally, rulers appointed crown-princes as provincial governors, to succeed them later. This provided an experience in administration, before becoming a ruler. This system helped to prevent internal palace strifes and intrigues.

In those days, the South Indian rulers did not maintain Council of Ministers. However, it was unique that the Kadambas maintained the *Mantri-parishat*. *Pradhana* (Prime-minister), *Manevergade* (the steward of the household), *Kramukapala* (the betel-carrier), *Tantrapala*, and *Sabbakarya Sachiva* (Secretary of the Council), were the prominent ministers. Those, well versed in rhetorical expression, logic and political thought, were appointed as members of the *Mantri-parishat*. They were required to be loyal and also capable of giving proper advice to the king. Hari Varma is mentioned in one of the epigraphs, that he

used to receive proper instructions from elderly and wise persons. Neelakantha, Ravi Varma's physician, was a counsellor. *Rahasyadbhikṛita* (Private Secretary) and *Sarvakaryakarta* (Chief Secretary) were important officers who assisted the king in administration. Besides these, inscriptions refer to officers like *Bhojaka* and *Ayukta* (Commissioner). In one of the records, *Dharmadhyaksha*' (Chief Justice) is also mentioned. *Rahasyaniyamakarta Mahamatras*, *Rajjukas* (Revenue ministers), *Lekbakas* were also prominent.

For administrative convenience, the empire during its heyday, was divided into four *mandalas* (provinces). After Vakataka's campaign, the northern portion of Karnataka pulled-out from the Kadamba empire. During Kakusthavarma's period (A.D. 435-455) there were three mandalas (provinces) or *Kampanas*'. Shanti Varma for western and northern portions with Halasi as capital, Krishna Varma for southern regions with Triparvata as the capital and Kumara Varma for eastern region with Uchchangi (Uchchashringi), ruled as provincial heads.

Each *Mandala* was sub divided into several *Vishayas* or districts, headed by *Manneyas* or district heads. For instance, Sendraka, Tagare, Asandi, etc. *Vishanya* was subdivided into *Mahagramas* and *Dashagramas* and they could be compared with our present day *boblis*. There were 24 villages in Tagare *Mahagrama* and *Dashagrama* consisted of 10 such *Mahagramas*. *Gramika* or *Gramā-Mukhyastha* (Chief of a village) administered a village. *Gramā* or village *panchayats* maintained peace and justice. *Gramā Panchayati* promoted Local Self Government.

Administration of Justice

Generally, in monarchical form of government, king was the supreme head of justice. In the Kadamba empire too, king was the fountain head of justice. While giving judgements in certain extra

ordinary cases, king executed like a Lord of Justice. But normally, "Dharmadhyaksha was the Chief Justice. The problems of the people were settled by judges at different levels of judicial courts. Law relating to raid, was very severe. Those who violated law were required to pay 3 gold coins towards penalty. However, there was no capital punishment, even for a murderer. The murderer had to pay 100 *gadyanas* to the family of the murdered and 50 *gadyanas* to the government, as penalty. At certain times, the suspected culprits had to undergo the fire-ordeal.

Administration of Army

Much is not known regarding the Kadamba army administration. King being the Chief General, he headed the army on the battle-field. The ministers offered their help to the king; and some times they also headed the army. The armies of the feudatories also came to the help of the emperors. The epigraphs refer to terms like *Jagadala*, *Dandanayaka* (a commander) and *Senadhipati* (a general), *Ratha* (Chariot), *Turaga* (Cavalry), *Gaja* (elephantry) and *Kaldala* (infantry), were the four forces maintained. For protection, forts were built at all capitals of the provinces. Ravivarman in the Aihole inscription has extolled the Banavasi fort. The relics of Banavasi fort, built in red laterite stones and bricks are seen even today.

Economic Condition

The epigraphs of the Kadamba period throw some light on the then existing economic condition. Agriculture was the main occupation of the people. On the basis of the fertility of the soil, land was classified. A measuring stick was used while measuring lands. One sixth of the total produce of the land was collected as land revenue. Different groups of people engaged in spinning, weaving, preparing ornaments and utensils, oil-milling, had

formed their own separate *Shrenis* (guilds). The home industries were patronized. The taxes like *Perjunka* (levy on lands or Peru), *Vaddaravula* (tax for the maintenance of the senior members of the royal family) *Bilkoda* (sales tax) *Kirukula* (cesses on land tax) and *Pannaya* (levy on carpenters, barbers, blacksmiths and others), were collected. Profession tax was collected from oilmen, carpenters, barbers, blacksmiths and others. It appears that the king consulted chiefs of *Shrenis* while levying taxes. The wars also brought wealth to the empire. The feudatories paid tributes.

The Kadamba empire maintained contacts with the foreign countries. The foreigners had established their trading centers in Goa, Ankola, Honnavar and Mangalore. Eventhough the Kadamba empire mainly consisted of villages, cities like Govakapuri, Belagavi and Banavasi had attained fame. The chief of the village administration was a *Gouda* and *Pattanaswami* looked after the town or the city administration.

Silver and gold coins were in use. *Drama*, *gadyana*, *pana*, *suvarna*, etc., were different denominations. '*Belligammata*' is also referred. Even in the form of corn, salary was disbursed.

In brief, it can be said, that the Kadamba government was efficient and the economic condition of the people was satisfactory.

Social Condition

The vedic culture was flourishing during the Kadamba period. The *Varna* system was strictly adhered. However, it is important to note, that both Buddhism and Jainism were patronized. A glance at *Mahasati* stones and Hero stones, indicates loyalty and selfless sacrifice of the people. There were examples to prove, that people were prepared even to sacrifice their life to keep up the promise.

The people of different professions lived in different localities. The untouchables lived outside the town. Brahmanas were engaged in performing sacrifices and studying *Vedas*. There are examples of Brahmanas engaged in agriculture and commercial transactions. The people engaged in oil-extracting, basket-making, brass-work, stone-work, spinning, weaving, etc., had formed their own *Sbrenis* (guilds). The *Shudras* were labourers. Shanti Varma's Talagunda epigraph and Ravivarma's Gudnapura epigraph make clear that tanks were constructed to help agriculture. The village life and joint-family system and father as the head of the family, were the prominent features. In general, there was no scope for inter-caste marriages. Looking into Ravivarma's queen performing *Sahagamana* (a woman burning herself in the funeral pyre of her husband), it can be surmised, that *Sahagamana* was in vogue.

Religious Condition

Even though the Kadambas were originally Brahmanas, after Mayuravarma, the rulers followed *Kshatra-dharma* as is evinced in Talagunda inscription. They performed *Ashvamedha Yaga* (Horse sacrifice). The invocatory hymn, praising Lord Shiva, found in Talagunda inscription, clearly indicates, that the Kadambas, the devotees of Madhukeshvara of Banavasi, were the *Shaivas*.

They patronized both Bhuddism and Jainism. It is worth remembering, that during the period of the Mauryas, Satavahanas and Chutus, Banavasi was the Buddhist settlement. From the Halasi epigraph, it is known, that Kakustha Varma granted a village to his Commander-in-chief, Shrutakeerti. Halasi was a Jaina centre during Kakustha Varm's reign. It is known from Devagiri Copper Inscription, that Mrigesha Varma (grandson of Kakustha Varma) granted a village for worship and service of Jaina deities and Jaina monks.

During his stay at Halasi, Ravivarma granted 4 *Nivartana* land, for the worship of Jinendra. From the Gudnapura inscription it is known that Ravivarma erected a *Kamajinalaya* (Bahubali conquered *Kama* or desire), near Gudnapura palace. It is known from inscriptions, that the rulers who succeeded Ravi Varma, also patronized Jainism.

Shaiva, Vaishnava, Kaulava and Kalamukha Sects were also sheltered. Hiuen-Tsang who visited Banavasi in the 7th century, in his account, has referred to the existence of the *Bouddha* Stupas and Banavasi.

The temples and *agraraharas* were the centres of higher learning. It is known from Talagunda inscription, that *Veda*, *Vedanta* and *Nyayashastras* were taught in the Pranaveshvara temple.

Education and Literature

In inscriptions, Mayuravarma is mentioned as *Vaijayanti Dharma-maharajadhiraja*, *Vedanga-Vidya-Visharada* (master in the study of the *Vedangas*) and Krishnavarma as *Dharma-maharaja*. Similarly, it is known, that Vishnuvarma was a scholar in grammar and logic and Simhavarma in various subjects. These instances make clear, that the Kadamba rulers were not only masters in *Vedangas*, but also patronised education. Free education was imparted in the *Gurukulas*. The aim of education was to develop discipline, self control, patriotism, self-confidence, valour, etc. The primary education was imparted in Buddha and Jaina monasteries and *agraraharas* of the Brahmanas. The *Agraharas* (Village or lands assigned to Brahmanas for their maintenance), *Brahmapuris* (Cities, the inhabitants of which are Brahmanas), *Mathas* (Hindu monasteries) and the *Ghatikas* (Religious centres of education), were centres of higher learning. The religious and other subjects were taught. The scholars discussed different subjects in

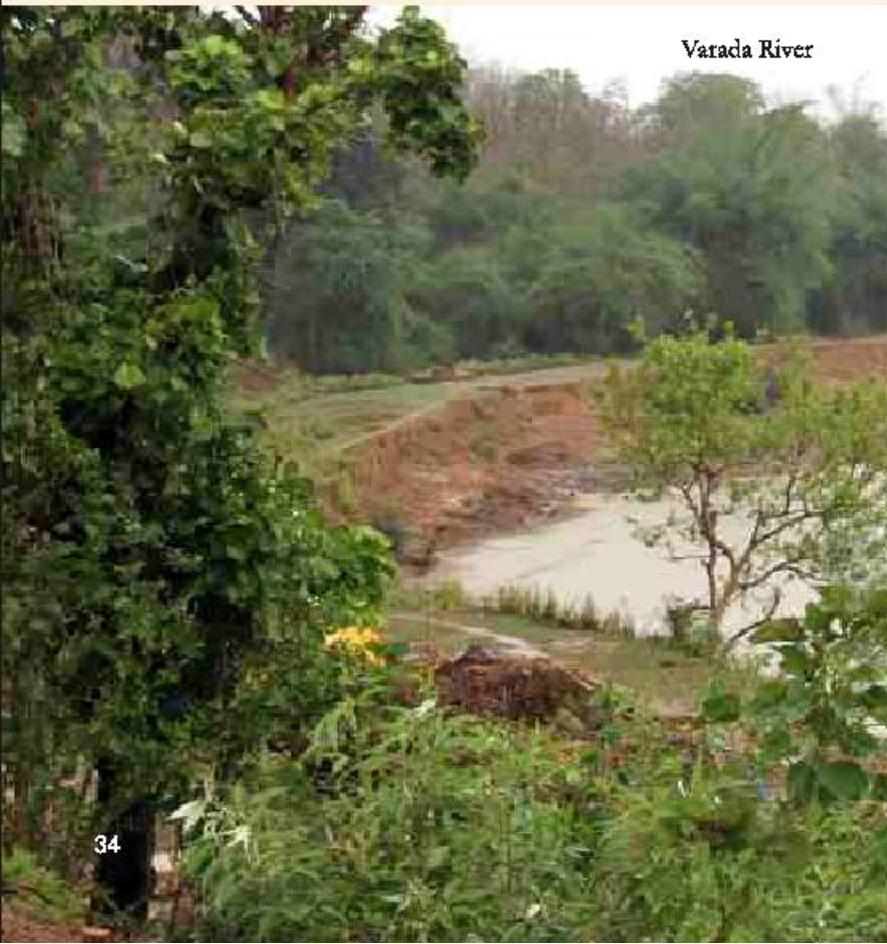
the *Ghatikas.Veda, Vedanta, Purana, Smriti*, language, philosophy, literature, architecture, music and other subjects were included at the higher level of education. The scholars, poets and orators were honoured.

Even in literature, the status of Banavasi, is worth recording. It is already known, that the epigraphs of the place are important sources for history. It is equally important to note, that the text of the epigraphs have the literary value.

The inscription, in prakrit language and in beautiful Brahmi script of the 2nd century A.D., that belongs to Vasisthiputra Shivashree Pulumavi, a Satavahana king, is the most ancient one found in Banavasi, so far. This appears to be the memorial stone of Mahadevi, queen of Pulumavi.

The inscription with Naga (Divine Cobra) image in the complex of Madhukeshvara temple, is an another important endowment epigraph of the same period. The Talagunda inscription, composed by Kubja Kavi, containing 15 hymns, referred earlier, has excellent poetic features. The Chandravalli inscription in Prakrit, Halmidi inscription of A.D. 450 (Invocation is in Sanskrit and the text in the ancient Kannada), Banavasi inscription of Mrigeshavarma, Gudnapura inscription of Ravivarma, etc., belonging to early Kadamba and Post Kadamba period, found in Banavasi *Pannircbasira* (Banavasi 12000), are not only important from the point of view of history, but also useful from the point of view of studying script and language. A careful study of these inscriptions helps to know about the origin and the development of the Kannada script and the language from the 5th century onwards.

Varada River

Adikavi Pampa has narrated a beautiful description of Banavasi in his *Vikramarjuna Vijaya* (Kannada, A.D. 941). Then, Banavasi had accepted the sovereignty of Krishna Akalavarsha III (A.D. 939-968), the Rashtrakuta emperor. It appears, that AjaVarma was then ruling over Banavasi, as a feudatory of the Rashtrakutas.

chagada Bhōgadakkarada gēyada goṭṭilarūpininūpuga|
 ḷgāgaravāda mānasarē mānasavāntavarāgi puṭṭale||
 Nāgiyōmenō tirpude tiradoḍam maridumbiyāgi mēn|
 kōgileyāgi puṭṭuvudu naṇḍandoḷ vanavāsi Deśhadoḷ||

Pampa in *Vikramarjuna Vijaya* says, that lucky are those persons who are abodes of generosity, wealth, song, magnificence and pleasantness. Pampa went to the extent of saying, that he was even prepared to take birth in the pleasant Banavasi *Desha*, as a *Maridumbi* (the tender large bright black humble bee) or a *Kogile* (cuckoo). Pampa further said, that even if he was pricked with *anukusha* (an elephant driver's hook), his mind would continue to remember Banavasi. Taking into account, his description of Banavasi, one can easily guess, that to what extent the poet was enamoured by Banavasi.

The very fact that Pampa in *Adipurana*, refers o *Madhavi*, *Ashoka*, *Sindhura*, *Surayi*, *Surabonne*, *Champaka*, *Ketaki*, *Bakula* and such other flowers, indicates, that he was much attracted by the natural scenery of Banavasi *Desha*.

Whether Adikavi Pampa was born in Banavasi or elsewhere, is not that important; but it is important to note that he was certainly inspired by the natural beauty of Banavasi *Desha*. He has also described *Vasantotsava* of Banavasi. The *Manmathotsava* mentioned in the Gudnapura epigraph of Ravivarma of the 5th century, may be incidentally remembered in this regard.

In later years, even Chamarasa, in order to proclaim Allamaprabhu's righteous path, made

Madhukeshvara temple of Banavasi as his place and composed *Prabhulingaleele*.

Bhattakalanka, in the Swadi Kingdom, the Kingdom, that originated in the Banavasi Desha, but developed later as a separate kingdom, included in its jurisdiction, even the Banavasi Desha, composed a treatise on grammar - *Kannada-Shabdannushasana*, in Sanskrit. The copper-plate inscription of A.D. 1580, found in the Jaina *matha* of Swadi, informs that Bhattakalanka composed grammar and attained fame. The *Sadashivaneeti* by *Sadasbivaraya*, is also worth noting in this regard.

In brief, it can be said, that education and literature developed abundantly in the Banavasi *Desha*, during the Kadamba and the post- Kadamba period.

Art and Architecture

The river Varada, from three sides, encircles Banavasi. Since a stone-axe of the Neolithic times is excavated in this region, it is possible to excavate here, the neolithic relics.

The coins, neat bricks, mud pipes buried in the earth, dolls prepared out of burnt mud, and other relics of the Satavahana period are found.

It is known from an inscription, having an image of a hooded cobra, found in the Madukeshvara temple complex, that in C.A.D. 272, Mahabhoji Shivaskanda Nagashree of Chutu dynasty, built a tank and a *Vihara* (monastery) and endowed them to the *Vihara*. Thus, it is evident from this image of a Cobra, that iconography was popular in Banavasi, during 3rd century. It is also known from the same inscription, that Nagashree was a daughter of Vinhukada Chutukulananda - Satakarni.

From the point of view of art, *Pada* (Feet) *Sbasana* (Inscription), a stone image carved by Ravi, the disciple of Shilavardhaki Golasa, is an another important inscription. The inscriptions of the Kadamba period also are excellent.

Fort

By the 3rd century A.D. Banavasi, located in a place, connecting the Coastal-belt and the table-land, was an important commercial town. The Satavahanas made use of the burnt bricks and erected an egg shaped fort. A part of the water of river Varada, flowing towards north, was diverted to the

trench that surrounded the fort. The Aihole *Prashasti* (A.D. 634) of Pulakeshi II, mentions Banavasi as *Jaladurga* (A fort surrounded by water) and it competed with the capital of Lord Indra. The comparison is really worth. The fort walls, constructed in bricks, during the period of the Chutu kings, were strengthened during the Kadamba period, by erecting the surface of the fort in red laterite stones. In the post Kadamba period, the northern portion of the fort was extended, by using laterite stones.

Fort Wall

Shree Madhukeshvara Temple

The main attraction of the Madukeshvara temple is its development through the centuries. According to legend, Lord Vishnu's incarnation as Madhusudana, occurred in Banavasi; and this legend is an evidence for the antiquity of the place. While describing the antiquity of Banavasi, its link with the demon Madhu, is already explained. Even though the temple is believed to be ancient, however, its present shape cannot be pushed back to pre-eleventh century A.D. From time to time, the Kadambas, the

Entrance - Shree Madhukeshvara Temple

Shree Madhukeshvara Temple

Madukeshvara Linga

Chalukyas, the Hoysalas, the Sevunas, the Kadambas of Hangal, the Vijayanagara emperors and the Nayakas of Swadi, respectively, have enriched the art and architecture of this temple. The *garbhagudi* (sanctum) and the *navaranga* (the middle hall of a temple) belong to the ancient Kadamba period. The *Madukeshvara Linga* (phallus) and the *pani-peetha* (the

Salankrutha Madukeshvara Linga

elevated seat of an idol, are of the post-Kadamba period. The *Madukeshvara Linga* is of the same period of Talagundeshvara; the architecture of the sanctum is of the pallava period and *antarala* (intermediate space) is of the period of the Badami Chalukyas, say the experts. The images of Adi Madhava and Kartikeya are of the Kadamba period. The *sbikbara* (tower) is in Kadamba-nagara style.

Kadambanagara Shikara

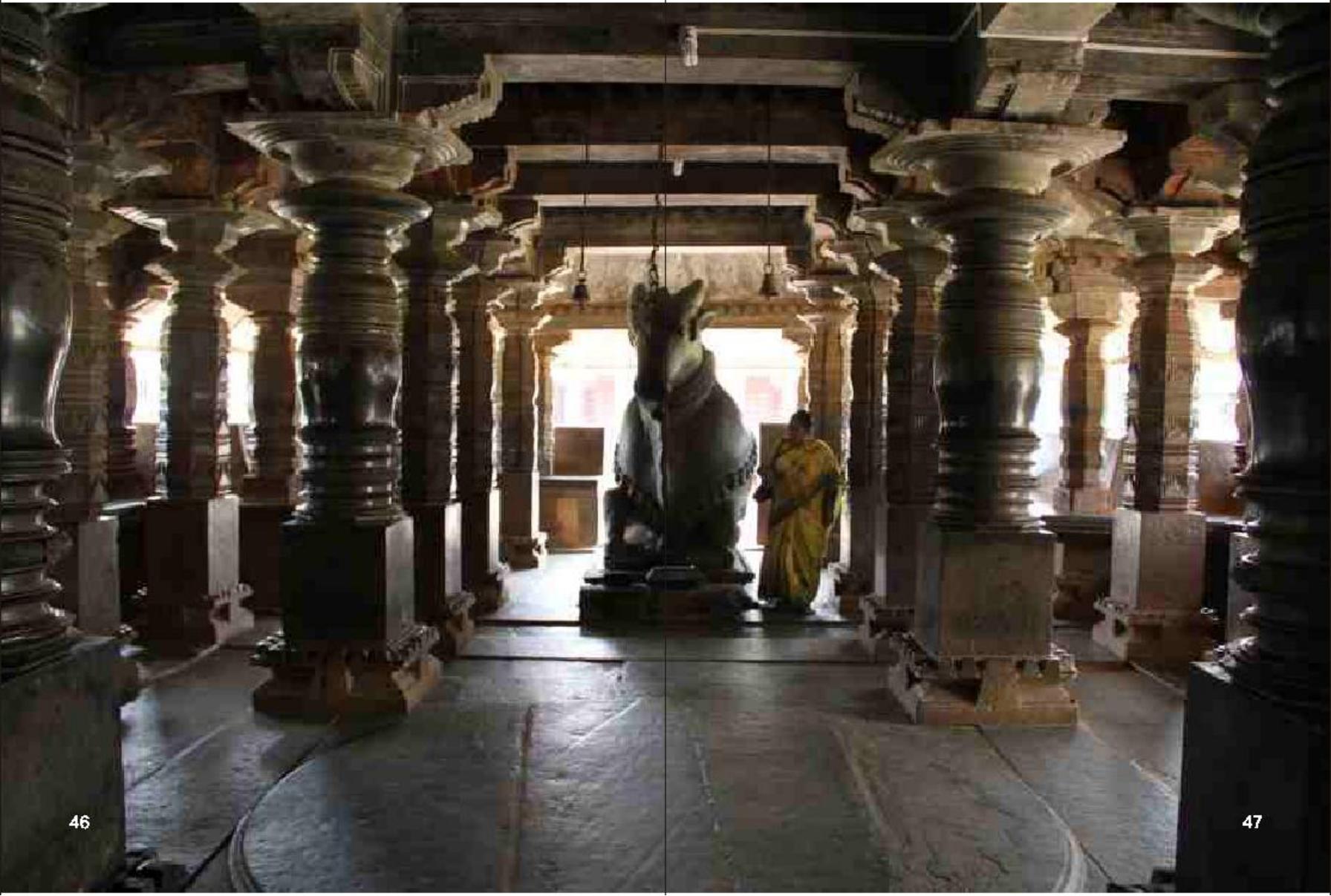
There is a *sukbanasi* (a small room in a temple, in front of that, where in the idol is placed) in the temple. There are panels of bas-relief on the outer surface of the *Prakara* (Surrounding wall), surrounding *navaranga*. In one such line, 12 *Adityas*, *Dikpalakas*, *Dashavatara* of Vishnu and other deities are engraved. The pillars here are circular. The important parts in the Madhukeshvara temple, built in *Shaivagama* style are as follows:

1. *Bimba-mantapa* (the sanctum of the Madhukeshvara temple)
2. *Ardha - mantapa* : (*Antarala* or a place where *archakas* and *upadhivantas* sit)
3. *Ghanta Mantapa* : (*A place where bell is rung*)
4. *Sabhamantapa* : (A place where devotees assemble)
5. *Nrity -mantapa* : (A dancing place.)
6. *Nandi-mantapa* : (a place where the Divine Bull is installed, facing Lord Shiva)

Pillars - Nandi mantapa

Shree Parvati temple

Adjacent to the Madhukeshvara temple is the stone temple of Shree Parvati. It is built in the *Shaivagama style*. The worship of *Shakti* (power) was contemporary of *Lingaradhane* (worship of *Linga*), and Parvati, the symbol of Shakti. The parvati temple also has *Bimbamantapa*, *Ardhamantapa*, *Utsavamantapa* (A place where ornaments are adored or worshipped), *Sabhamantapa*, *Nrityamantapa* or *Keertanamantapa* (A place where recitation and singing takes place).

Parvati temple

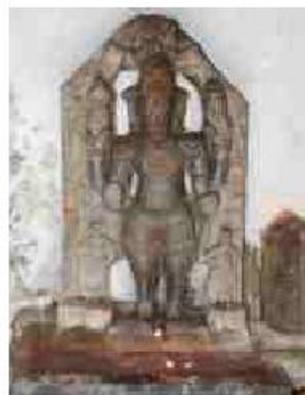
The temples dedicated to *Shree Ganapati* and *Shree Narasimha*, built in stone, may be mentioned. On the right side of the Madhukeshvara temple, are the temples built in stone, dedicated to shree Veerabhadra and Shree Sadashiveshvara.

The Deities in the *Prakara* surrounding the Madhukeshvara temple, are as follows:

The elephants on both sides of the principal door at the entrance, Brahma of the Door, Kalabhairva at the bottom of the flag-staff, Dattatreya and Hanumanta, Indra, Agni, Vitthoba, Vishveshvara, Havali Madhukeshvara, Amriteshvara, Yama, Kedareshvara, Chintamani Ganapati, Nirriti, Dhundiraja Ganapati, Rameshvara, Varuna,

Parvati

Venkatramana

Suryanarayana

Venkatramana, Shreerama, Umamaheshvara, Basavalingesvara, Vayu, Suryanarayana, Parashurama, Adishesha, Keshava, Kubera, Durge, Chandreshvara, Sakshi-Ganapati, Eshanya, Sarasvati, Veerabhadra and Sadashiveshvara.

Indra

Ishanya

Kubera

Vayu

Varuna

Nairuthi

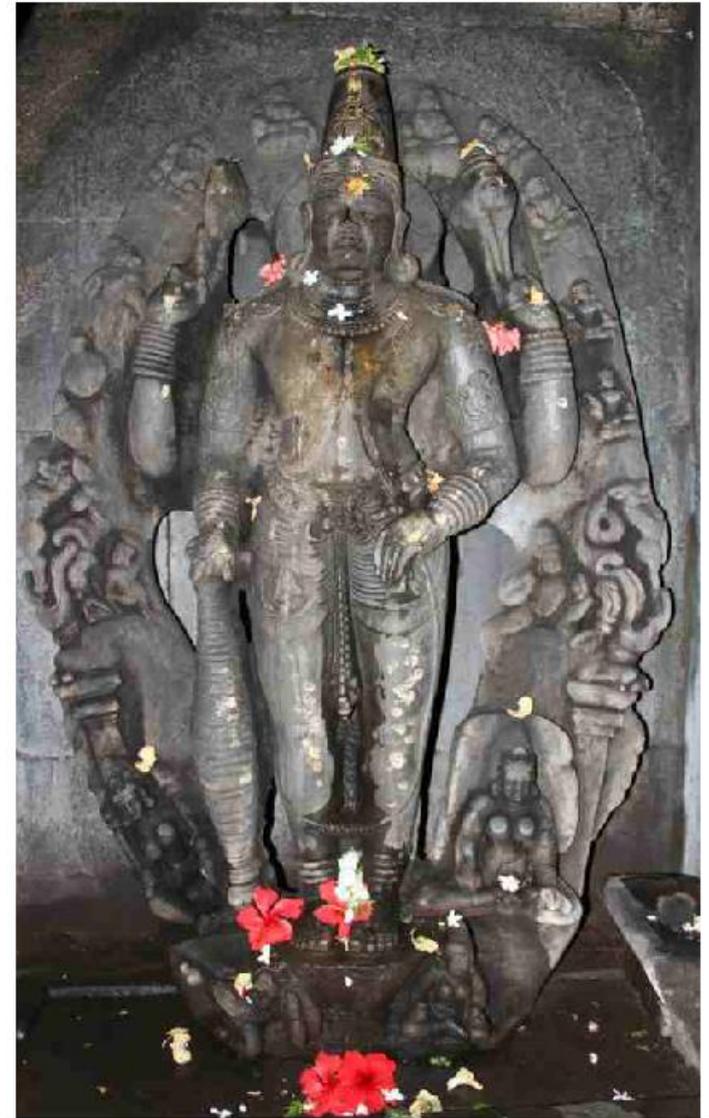
Yama

Agni

Sri Madhava (Shree Mahavishnu)

To the right side corner of the *Ardhamantapa* of the Madhukeshvara temple, is installed an elegant idol of Madhava, surrounded by *Dashavatara* (Ten incarnations of God). Early in the morning, the first worship is offered to *Shree* Madhava and afterwards, to *Shree* Madhukeshvara. Since Madhava had killed the demon Madhu and installed *Shree* Madhukeshvara *Linga*, the first worship is offered to Madhava; and this tradition continues even to day.

Kalyana-mantapa (Triloka-mantapa)

The *Triloka mantapa*, granted by Sadashiva Nayaka I (A.D. 1674-1697) of Sode, is installed in the *Ghanta mantapa* of the Madhukeshvara temple. The three *lokas* are beautifully depicted in this *Mantapa*.

1. The Mahashesha and the *Asta diggajas* taking upon their bodies, *Bhuloka* and *Devaloka*, represent *Patalaloka*;
2. the central part symbolizes *Bhuloka*;
3. and the upper part, containing *Astadikpalakas*, symbolizes *Devaloka*. The architectural designs on the pillars in the *Mantapa* and the upper ceiling are excellent.

Nandi

Triloka Mantapa

Shiva Sharanaru

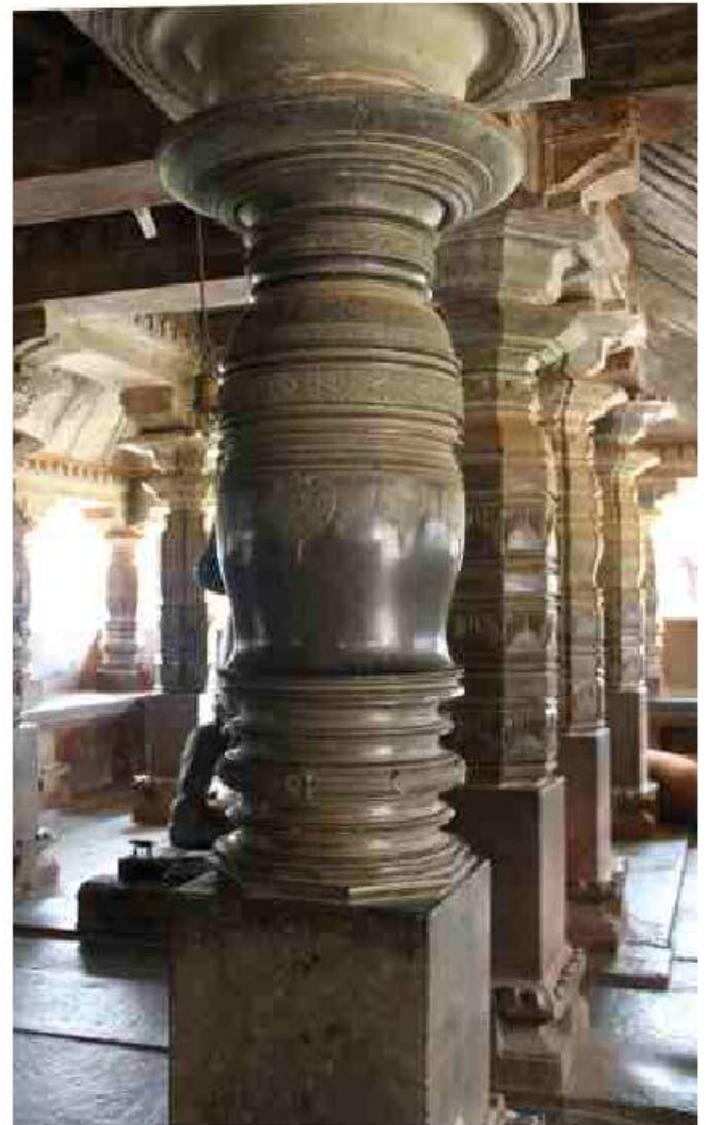
Dvarapalaka Vighrahas

At the entrance of the interior part of the Madhukeshvara temple, on both sides, the idols of the *Dvarapalakas* are placed.

Nritya-mantapa

The *Nritya-mantapa* is spacious and full of architectural designs. The beautiful pictures of the creepers are depicted on the smooth, shining black-stone pillars. The lotus with *Astottara Dalas* or petals, is elegant. During special festivals, *Devadasis* (Dancers who rendered dancing service to the deities) rendered dancing service in this temple.

Sakshi Ganapati

Before entering the *Ghanta-mantapa* of the Madhukeshvara temple, from the Parvati temple, on the left side, behind the *Pauli* or *Prakara* (Surrounding wall), a beautiful small image, about 6" in height, of *Sakshi-Ganapati* is carved. The devotees, before leaving the temple in accordance with the tradition, are expected to have *darshana* (vision) of the Lord Ganapati, who is believed to be the witness for the incident.

Nandi Vighraha

The beautiful idol of Nandi (Divine-bull) installed in the temple, lying down with the knees bent, facing *Shree Madhukeshvara*, is 8' long 4' broad and 8'. It appears, that one eye of *Nandi*, as looking at the *Linga* and the other at *Parvati*. The idol is really a masterpiece of the architect.

Dhvajasthambha (A Flag-staff)

The 40' high stone pillar, erected in A.D. 1670, is seen after the entrance of the main door of the Madhukeshvara temple. Nearby the temple there is basava *mantapa*.

Asthana-mantapa (A stone-cot)

stone-cot, informs, that Raghunatha Nayaka of Sode, in Shalivahana Shaka 1550 (A.D 1628), dedicated this *Asthana-mantapa* to *Shree* Madukeshvara temple. The four pillars of the cot and parrots, lions, etc., on the upper ceiling are exquisite.

Stone cot and supports, parrots at base

Śree varṣhe vibhave rutoucha śhiṣhirē māgoukhya māśēsītē |
 pakshē sachchivarātri soumyadivasē sodā raghukshmaḥrutā ||
 paryarṅkōshmamaryō vasānta kutukāyāstānikē maṅtapē |
 dattāḥ śree madhukēśwraya ruchirāḥ śree majjayāntipurē ||

Pillars and Roofing of Stone-cut

Dhundiraja Ganapati

While going around of the Madukeshvara temple, on the left side, there is an artistic 41" high and 28" broad Dhundiraja- Ganapati.

Dhundiraja Ganapati

Ardha Ganapati and Narasimha

Ardha Ganapati and Narasimha in black-stone, etc., are symbols of highly developed art. The sculpture of a five hooded Cobra in a spiral shape, with an epigraph in Prakrit, that belongs to the period of the Chutu kings, has already been referred earlier. Since

Ardha-Ganapati

this *Naga* sculpture indicates the endowment made to a Buddha *Vihara*, it is identified as *Muchalinda-naga*, protecting the *Stupa*, containing the holy bonerelics of Buddha. At the neck, Cobra has precious necklace.

Saligrama Stone Narasimha

Shreemanmahasyandana

A huge beautiful *Ratha* (Car), prepared in sandalwood (except the wheel), was granted by Ramachandra-Nayaka of Sode, in Shaka 1530 (A.D. 1608) to the Madhukeshvara temple. There is a record in Sanskrit *Shloka*,

Svasti shree kilakābde hyudagayana gate Bhaskarē
Shaishiratau māghē māse maghāyām Bhrugusuta
Nivasē paurṇāyām rathāyām

Sarvalamkāryyuktam Kanakapurapatērut savārtham prasiddham
sōdā bhūnāyakendraḥ kshītipatītilakō Dattavān Rāmachandrah
that informs about the grant. The Car-festival takes place on the auspicious day of the *Magha-nakshatra*, in the bright half of Chaitra. It is believed, that with the help of two elephants, brought from the Shringeri *Matbba*, the *Ratha* was pulled.

Rudrapada

Rudrapada is on the bank of the river Varada, that flows near the Madhukeshvara temple. There is a *Linga*, symbolising Lord Ishvara, by the side of Rudrapada. There is a belief among the devotees, that those, after taking bath in Varada, offer *Pinda*, their ancestors would attain *Swarga-loka* (heavenly abode). The devotees have faith in this tradition, as mentioned in a *Shloka*.

Adi - Madhukeshvara

To the south of *Sbree* Madhukeshvara temple, at the distance of 3 furlongs, there is the Adi-Madhukeshvara temple, built in stone.

Rudrapada

Adi Madhukeshvara temple

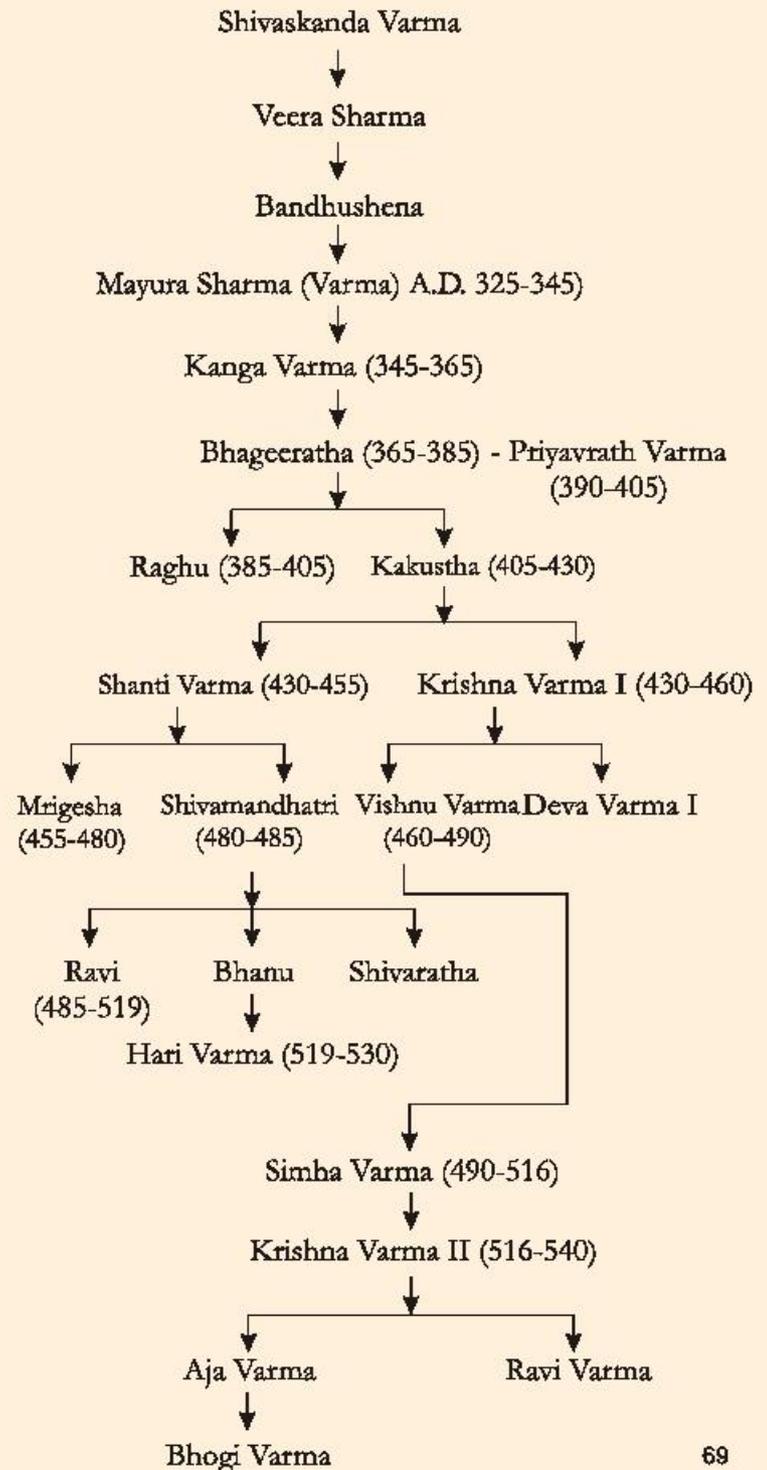

Antarala - Adi Madhukeshwara temple

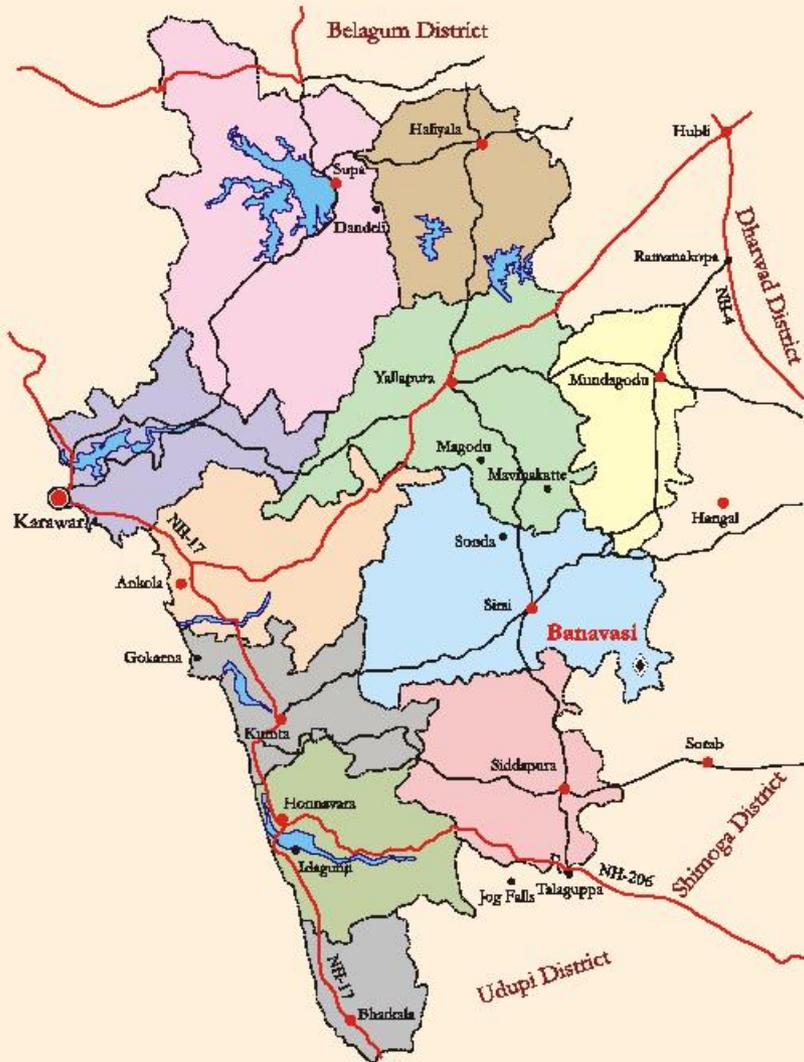
Here are the temples dedicated to Ishvara and Parvati. Infront of the temple is Vasisthiteertha. The *Navaranga* of the temple is in the Later Chalukyan style and the tower, in *Kadamba-Nagara*.

In brief, Banavasi, from the Neolithic period, has passed through many historical stages, and has come down to the present day. Even today, the surrounding area of Banavasi is beautiful. It is possible to bring out the history of Banavasi, more explicitly, provided the Madhukeshwara temple-complex, other temples around, images, antiquities, Varada, epigraphs, literary works, Palm leaves, archival materials, etc., are properly protected and a careful study of the said sources is undertaken. The *Kannadigas* wish, that the people of Banavasi and also the Government officials should take genuine interest in this regard and in reality, Banavasi should achieve allround development, should attain a fame as tourist centre and the present *Kadambotsava* should be meaningful and glorious, resembling *Manmathotsava* and *Vasantotsava* of the past. Let us strive our best to protect and develop the cultural heritage of Banavasi.

Kadamba Genealogy

Uttara Kannada District

Bus Route :

Bangalore - Sirsi - Banavasi
Karawar - Ankola - Sirsi - Banavasi
Hubli - Malagi - Banavasi

Railway : Flaveri 65 km.

Air way : Goa : 160 km., Mangalore : 200 km.

Panoramic view - Madhukeswara Temple

**Department of
Archaeology, Museums & Heritage
Bangalore**